

Småbørnskonference 2015

*Workshop om samspil og læring
i vuggestue og dagpleje*

Lone Svinth, adjunkt, ph.d., AU

Plan for workshop

- Hvorfor er det pædagogiske samspil så vigtigt for børns læring og udvikling?
- Pædagogisk nærvær og åbenhed for børns perspektiver
- Indblik i børns erfaringer og deltagelsesmuligheder

Udgangspunktet for min forskning

- **Formål:** At skabe bedre kvalitet i dagtilbud
- **Ambition:** at synliggøre (1) kompleksiteten i voksen-barn samspillet og (2) dagtilbudslivets krav til pædagogisk faglighed (3) udvikle gode voksen-barn samspil (4) skabe udviklingsfortrin for børn
- **Udfordringer:** Det levede samspil er (1) politisk underprioriteret. Vi efterlades med overfladiske kvalitetsvurderinger a la "faglige kvalitetsoplysninger" og "brugertilfredshed" (2) vanskeligt at gribe og analysere
 - *Der er behov for mere viden om hvordan dygtige pædagoger, dagplejere, ledere og konsulenter tilrettelægger og skaber frugtbare udviklingsfortrin for 0-6 årige børn.*

Samspillets betydning

- Samspelet mellem voksne og børn fremhæves ofte som vigtigste enkeltfaktor for børns læring og trivsel (Kärrby & Giota, 1994; Sheridan et al., 2009; SFI, 2014)
- Optimalt pædagogisk samspil => optimal udvikling for børnene (Dalli et al, 2011, p. 154)
- Pædagogen er læreplanen!! (ibid.)
- Vi er nødt til at holde fast i læring som et socialt fænomen

Når læring ansues som social proces bliver det synligt, at

- Læring finder sted i kraft af, at den lærende tager del i social praksis og at han/hun udvikler eller ændre sin deltagelse heri (Dreier, 1999)
- *"Menneskeliggørelse er ikke noget medfødt, noget givet, men derimod noget, der sker gennem integration i allerede sociokulturelle og menneskelige betydninger og praksisser"* (Søndergaard, 2005)
- Fokus må flyttes fra det individuelle barn til det pædagogiske bidrag (1) hvad gør pædagoger det muligt for børnene at deltage i? (2) hvad gør pædagoger det muligt for børnene at opleve og erfare? (Svinth, 2013)

Udgør de byggesten som relationer er gjort af

Der hvor barnet bliver til som menneske

Der hvor barnet møder omsorg og en sikker base

Der hvor barnet gør sig erfaringer med hvem det er

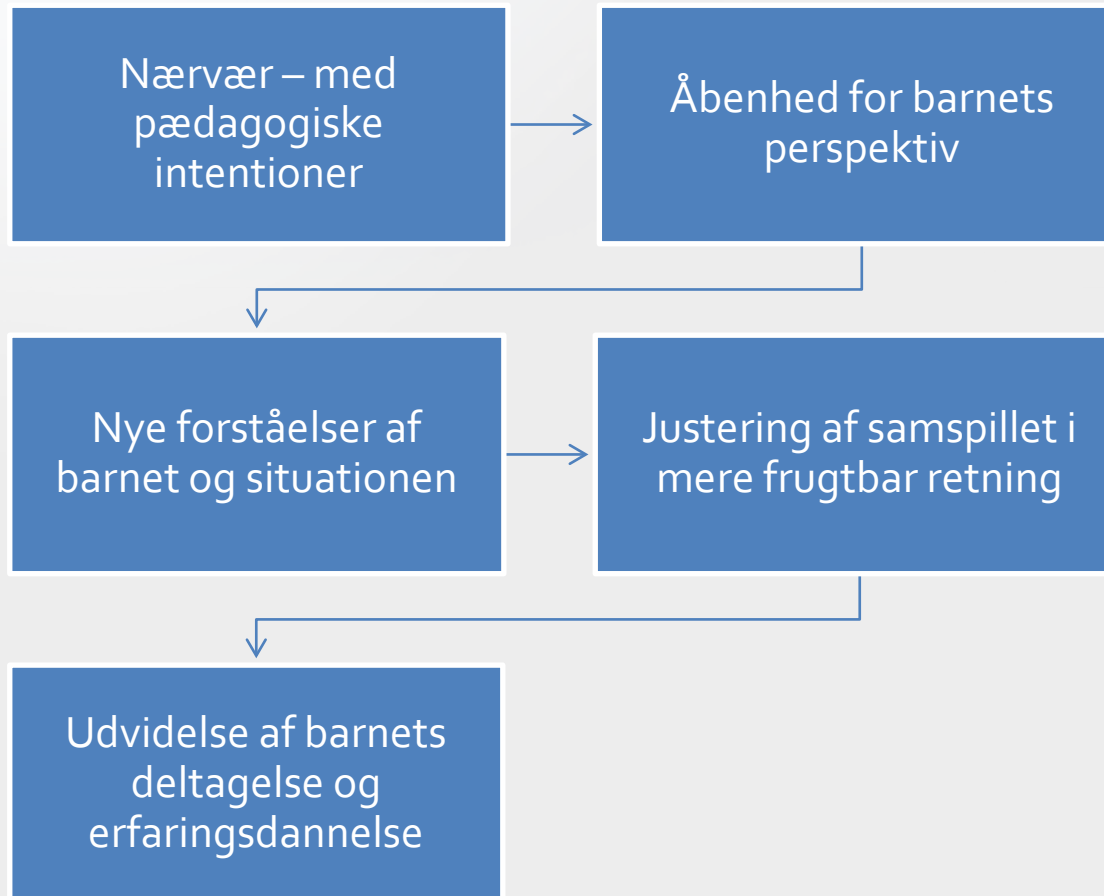
Voksen-barn samspillet

Der hvor barnet socialiseres og opdrages (gør sig erfaringer med regler og omgangsformer)

Der hvor barnet gør sig erfaringer med at være en del af et fællesskab

Der hvor barnet får nye vide og kan tilegne sig nye kompetencer

Læring som samspil og deltagelse (Svinth, 2015)

Pædagogisk nærvær - grundantagelse

- Den voksnes tilstedeværelse og forholdemåde her og nu baseret på en *selvregulering af opmærksomhed*, som bevidstgør hende om de komplekse forbindelser, der er mellem ydre begivenheder og egne følelser, tanker og handlinger
- Pædagogisk nærvær kan overordnet beskrives som en tredeling af den voksnes situerede opmærksomhed på: (1) egen forholdemåde her og nu (2) barnets perspektiv og deltagelse (3) situationen og det fælles tredje
- Sætter automatiserede reaktion ud af kraft (Svinth, 2015)
- *Den nærværende voksne har nemmere ved at tage frugtbare pædagogiske skridt og skabe opbyggelige erfaringer og udvide barnets deltagelse.*

Hvorfor er pædagogisk nærvær interessant?

- Øget bevidsthed om egen opmærksomhed, tanker, handlemåder, følelser og stemninger giver lærer en *bedre* og mere *varieret* håndtering af skolehverdagens udfordringer, herunder stress- og konfliktsituationer (Herskind & Nielsen, 2011; Hart, 2004)
- Lærers oplevelse af nærvær øger deres *involvering* samt evnen til at handle *reflekteret* i det levede samspil (Roeser et al., 2013; Langer & Moldoveanu, 2000)
- Øget nærvær skaber større tålmodighed, sympati og venlighed (Gilpin, 2009, Chiesa & Malinowski, 2011)
- Børn er meget sensitive overfor og påvirket af voksnes sindstilstand (Langer et al., 2012)

Åbenhed for barnets perspektiv

- Åbenhed er en villet indstilling hvor vi "gør os åben og giver plads (tid, stilhed, ro, nærvær) for forundringen, indfaldet og forståelsen" (Thorbjørn Hansen, p. 2010, p. 21)
- "Åbenhed indebærer en accept af, at noget kan gøres gældende over for mig, noget der måske er i modstrid med min egen mening eller forforståelse" (Gadamer, 2004)
- Der er en positiv sammenhæng mellem kompleksiteten i det pædagogiske personales fortolkning af barnets perspektiv og deres samspil med børnene (Degotardi, 2010)

Videoklip 'shelterhygge i skoven'

Beskriv så detaljeret som muligt (1) dagplejerens måde at være til stede på og betydningen heraf for samspillet (2) eksempler på dagplejerens *åbenhed* for børns perspektiver

Nye forståelser af barnet og justering i samspillet

- I aktionsforskningsprojektet 'Barnet I Centrum' undersøger vi bl.a. hvordan pædagoger og dagplejere stopper op og bliver nysgerrig på egen praksis
- FX: "Sofie (1,11 år) er i en periode, hvor hun ikke har lyst, til at gøre, hvad jeg synes hun skal". Eller "Asta (1,6 år) er ikke særlig tålmodig, når hun er sulten, hun er en pige, der ofte sætter i et skrig, hvis hun bliver irettesat, eller ikke lige får sin vilje".

Vi forsøger at undersøge disse situationer

- Hvornår opstår der konflikter? Hvad forsøger barnet at kommunikere i disse konflikter? Hvad sker der hvis jeg prøver at forstå situationen fra barnets perspektiv? Hvordan får min holdemåde betydning i situationen? Hvad sker der, hvis jeg justerer samspillet?

Justering af samspillet - Case fra 'Barnet i Centrum'

Frokost i dagplejen fire piger i alderen 2,10; 2,10; 2,11 og Asta på 1,6 år

"Vi sidder alle sammen ved bordet, jeg er ved at smøre mad og børnene fortæller hvad de vil have på deres mad. Jeg rækker fadet rundt så de selv kan tage den mad de vil have, jeg rækker også fadet til Asta, som kigger op på mig og smiler over hele hovedet, da jeg plejer at tage til hende, hun tager glad en makrel mad. De store siger, at de vil have børnehavemadder, så jeg skærer deres i kvarte. Jeg tager så Astas tallerken og vil til at skære maden i bidder, men Asta protesterer vild og ser surt på mig. Jeg spørger om det er fordi hun også vil have børnehavemadder, Asta griner og siger ja. Jeg skærer også hendes mad i kvarte. Asta har lidt svært ved det og bliver godt smurt ind i makrel. Hun er så glad, fordi hun kan det samme som de store".

Uddrag af dagplejerens refleksioner over situationen:

"Jeg tænkte lige i starten, at jeg ville skære maden ud da jeg ikke lige gider det griseri, men blev enig med mig selv om, at selvfølgelig skal Asta have lov at prøve at spise børnehavemadder som de andre. Asta blev meget glad og stolt over at kunne det samme som de store piger".

I casen bliver det synligt, at....

- ...barnets handlinger ikke kan forstås uafhængig af dets relationer og kontekster
- når de voksne sætter pre-refleksive og automatiserede forståelser af barnet og situationen til side bliver barnets udtryk, intentioner og initiativer mere synlige
- justeringer i samspillet skaber nye muligheder for deltagelse og tilblivelse for Asta
- Asta har mulighed for at erfare, at hun har medbestemmelse og kraft til at påvirke samspillet også selv om hun er den yngste i gruppen

Barnets deltagelsesmuligheder giver læring i tre domæner (Bruner, 1996)

- 1) Barnet oplever, at det mestrer det, der i den pågældende kontekst betragtes som vigtig *viden* eller *færdigheder*
 - 2) Ved at høre og se dagplejerens instrukser, bemærke sig hendes tonefald og gestus, gør barnet sig erfaringer med, den pågældende konteksts *socialle normer* og forventninger til den *ønskede adfærd*
 - 3) Derved opnår barnets forståelse af *sig selv og sin egen formåen* hvilket bidrager til barnets *identitetsdannelse*
- I samspillet danner barnet både psykologiske teorier om selv og andre samt et syn på verden (Bruner, 1996, p. 57)

Hvilke erfaringer er dit samspil med barnet byggesten til?

- Det er sjov og spændende at være med her?
- Det er udfordrende at være med, men jeg får hjælp?
- Jeg har noget at byde ind med?
- Jeg er med til at forme praksis?
- Jeg indgår i et fællesskab som værdsætter mig?
- Jeg har værdi som menneske?

Videoklip fra BUPL

- BUPL video "Når børn påkalder sig opmærksomhed – om dilemmaer i pædagogarbejdet"
- <http://www.youtube.com/watch?v=z76PCuFgSUK>
- På baggrund af klippet bedes I to og to diskutere (1) Hvilke erfaringer gøres mulige for den grædende dreng (2) Ideer til justering af samspillet med henblik på at udvide drengens deltagelsesmuligheder

Afsluttende pointe

- Måden vi forstår pædagogik, læring og omsorg har afgørende betydning for (1) hvad der lægges vægt på i det pædagogiske arbejde (2) hvordan det pædagogiske samspil med børnene struktureres og gennemføres
 - Hvilket får afgørende betydning for børns deltagelsesmuligheder og erfaringer
 - Hvilke menneskeliggørelseserfaringer gør I mulige i dit dagtilbud?